

Obligace – obecné nauky, vznik a změna

I 3, 13 pr.

*obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius
solvendae rei, secundum nostrae civitatis iura*

Summa divisio

Gai Inst. 3, 88

Nunc transeamus ad obligationes, quarum summa diuisio in duas species diducitur: omnis enim obligatio uel ex contractu nascitur uel ex delicto.

D 44, 7, 1 pr. Gaius 2 aur.

Obligationes aut ex contractu nascuntur aut ex maleficio aut proprio quodam iure ex variis causarum figuris.

I 3, 13, 2

Sequens divisio in quattuor species deducitur: aut enim ex contractu sunt aut quasi ex contractu aut ex maleficio aut quasi ex maleficio. prius est, ut de his quae ex contractu sunt dispiciamus. harum aequae quattuor species sunt: aut enim re contrahuntur aut uerbis aut³ litteris aut consensu. de quibus singulis dispiciamus.

Subjekty a povinnosti

Creditor – debitor

(+ručitelé a pluralita subjektů)

Rozložení:

Unilaterales

Bilaterales

aequales (συνάλλαγμα)

inaequales (ἀσυνάλλαγμα) => *a. directa/contraria*

Vývoj

Noxální ručení (*nexi datio*) za delikt podřízené osoby

Obdobně i za nedelikt

Ručení vlastní osobou (ovšem 326 *lex Poetelia Papiria de nexis*)

Sponsio (nepřevoditelná na dědice)

Stipulatio (obecnější)

Mutuum (i pro cizince)

Předmět obligace – *debitum*

Dare

Facere (incl. non facere, cf. omittere)

Praestare (ručit)

a. in personam

Náležitosti plnění

Určit(eln)é

K uspokojení věřitele

Ocenitelné v penězích (pecuniární kondemnace)

Možné

Dovolené (*non: contra legem, in fraudem legis, contra bonos mores*)

Způsob a výše plnění

Řádně a včas (*mora creditoris/debitoris => perpetuatio obligationis*)

Náhrada škody (*damnum*) obecně:

Causální nexus: událost (zejména culpa) + škoda

Interesse = damnum emergens + lucrum cessans (u a. bonae fidei)

tzv. pozitivní (vzniká nesplněním) či negativní (vzniká spoléháním, že bude splněno)

Výše náhrady/pokuty:

simplum/multiplum, verum pretium/aestimatio

různé způsoby výpočtu či omezení např. na nadvojnásobek kupní ceny u odpovědnosti

za právní vady při kupní smlouvě

nikoliv *pretium affectionis*/neocenitelné v penězích (např. zohyzdění)

Míra odpovědnosti (zavinění = *culpa*)

Dolus

Culpa lata (dolo comparabitur)

Culpa levis/custodia

Vis maior (casus fortuitus)

*casum sentit dominus, ovšem periculum est emptoris, fur semper est in mora,
genus perire non censetur*

Culpa in concreto (diligentia quam in suis)

⁹ *Culpa in eligendo*

Typy obligací

Kumulativní: každý plně (u deliktů)

Solidární: splněním jednoho/jednomu splněno všemi/všem (poté regresy, převod žalob = *beneficium actionum cedendarum*), esp. nedělitelná plnění, dále např. spoluvlastníci, -poručníci, společníci

Podílové: jen svou část, např. 196 BC *lex Furia de sponsu*, za Iustiniana možnost požadovat plnění jen po solventních a přítomných *pro parte virili*, jinak *beneficium excussionis sive ordinis*)

Nedělitelné: (*non*) *facere* a *dare* u nedělitelných věcí X *dare* u dělitelných věcí lze žádat/plnit jen svoji část

Generické: *genus perire non censetur*, volí zpravidla dlužník, zpravidla prostřední kvalita

Alternativní (*duae res in obligatione, una in solutione*): dlužník vybírá (a může volbu změnit) až do dospělosti obligace (pokud by jedna z možností zanikla bez viny dlužníka, plní se druhá, ovšem možnost náhrady škody za omezení výběru), poté vybírá věřitel. Pokud vybírá věřitel a věc zanikne vinou dlužníka, možnost požadovat *aestimationem* zaniklé věci

Alternativa facultas pro dlužníka – „Jedna věc (=hlavní) je zavázána, ale je možno plnit dvě (= i vedlejší). Viz

noxae datio“ Pokud ale hlavní zanikne, neplní se nic.

10

Akcesorické obligace: závislé na hlavní, zanikají zároveň s ní (úroková obligace, některé způsoby ručení)

Naturální obligace

Naturální obligace: *nudum pactum*, poskytnutí peněz mezi manžely, či závazek jedince podléhajícího cizí moci či uzavřený bez souhlasu poručníka, též *SC Macedonianum*

Ovšem *a. in factum conceptae* a *a. adiecticiae qualitis* :

a. quod iussu, de peculio, de in rem verso

a. tributoria – proti PF na poměrné vyrovnání, pokud přednostně uspokojil své pohledávky k peculiu

a. exercitoria – proti PF nebo vlastníkovi lodi (*exercitor navis*) za závazky kapitána (*magister navis*)

a. institoria – proti PF za závazky vzešlé z dílny v peculiu či pronajaté jiné osobě

Bezdůvodné obohacení - *condictiones*

C. ob causam datam non secutam (např. odevzdání věna, jenže mž. nevznikne)

C. sine causa (m. c. *donatio*, jenže dárce přezije)

C. (ob causam) furtiva(m)

C. ob iniustam causam (např. při násilím vynucené stipulaci)

C. ob turpem causam (např. za to, že nepodám infamující žalobu)

jen je-li potupný důvod pouze na straně příjemce, *in pari causa turpitudinis*
[enim] melior est condicio possidentis)

Převod obligace

Ius civile neumožňuje kromě dědění, takže lze jen nepřímo

Záměna subjektů v intenci (až do *litiscontestace* lze plnit původnímu)

Delegatio – povinnost hradit dluh delegátovi (náhradníkovi) nebo jeho prostřednictvím přijmout plnění. Při delegaci dluhu/pohledávky ovšem možnost rozhodnout se, zda s delegátem uzavřu nový závazek. vzniká činností jedné strany

Novatio (subjektivní novace): *cessio crediti/debiti*, nutná součinnost všech

cf. též privativní/kumulativní objektivní novaci (*necessaria* či *voluntaria*), jíž dojde ke změně obsahu obligace (resp. k zániku původní včetně akcesorických a vzniku nové)

Cessio (za císařství): neformální převod pohledávky, vůči dlužníkovi účinný oznámením

cedent ručí za *nomen verum* (existenci), nikoliv za dobytost (*nomen bonum*), ledaže dar pohledávky

lex Anastasiana: nelze vymáhat více, než za kolik pohledávka získána